

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

20.02.2016

м. Київ

№ 324

Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації для асистентів учителів закладів загальної середньої освіти «Організація партнерської взаємодії асистента вчителя з учасниками освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти»

Відповідно до абзацу п'ятнадцятого пункту 10 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 (із змінами), підпункту 13 пункту 4 та пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (зі змінами), з метою удосконалення професійних компетентностей асистентів учителів, формуванні їхньої здатності та готовності визначати стратегії педагогічного партнерства з учасниками освітнього процесу, добирати дієві інструменти взаємодії, що спрямовані на досягнення учнями з ООП результатів, визначених Державним стандартом базової середньої освіти,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Типову програму підвищення кваліфікації для асистентів учителів закладів загальної середньої освіти «Організація партнерської взаємодії асистента вчителя з учасниками освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти» (далі – Типова програма), що додається.
2. Директорату дошкільної та інклюзивної освіти (Лотоцька Алевтина), сектору преси та інформації (Малюк Денис) забезпечити розміщення цього наказу на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Коновалову Анастасію.

Міністр

Оксен ЛІСОВИЙ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України

20 02 2026 № 327

Типова програма
підвищення кваліфікації для асистентів учителів
закладів загальної середньої освіти
«Організація партнерської взаємодії асистента вчителя
з учасниками освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти»

Розробник: державна установа «Український інститут розвитку освіти» (Венгловська О. А., методист відділу професійного розвитку педагогічних працівників державної установи «Український інститут розвитку освіти, кандидат педагогічних наук).

Рецензенти:

Анатійчук М. О, завідувач ресурсного центру з підтримки інклюзивної освіти Комунального закладу «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області»;

Мостова Т. О., доцент кафедри менеджменту, психології та інклюзивної освіти Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, доктор філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Термін дії програми: з 2026 до 2031 року.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми. В умовах реформування системи освіти, зокрема впровадження Нової української школи на рівні базової середньої освіти, першорядності набувають питання, спрямовані на пошук шляхів щодо налагодження ефективної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Одним із ключових концептів, на яких ґрунтується освітній процес у закладах загальної середньої освіти, є педагогіка партнерства. Згідно з філософією зазначеного підходу взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу вибудовується на спільних цілях та цінностях, довірі, діалозі, рівності, толерантності, добровільності, взаємній відповідальності.

Особливої значущості педагогіка партнерства набуває нині, коли організація інклюзивного навчання здійснюється в умовах воєнного стану, а учні з особливими освітніми потребами (далі – учні з ООП), їхні батьки (законні представники) зустрічаються з викликами, що впливають на успішність здобувачів освіти, знижують їхню мотивацію до навчання, призводять до змін в організації освітнього процесу. Подолання цих викликів

потребує злагодженої роботи всіх учасників освітнього процесу (асистента вчителя, учителів, учнів, їхніх батьків (законних представників), асистента учня та інших фахівців) у наданні психолого-педагогічного супроводу та підтримки здобувачам освіти під час реалізації ними індивідуальної освітньої траєкторії. У зв'язку з цим увиразнюється роль асистента вчителя як повноправного учасника освітнього процесу, який виконує консолідуючу місію, що спрямована на супровід та підтримку учнів з особливими освітніми потребами.

Типова програма підвищення кваліфікації для асистентів учителів закладів загальної середньої освіти «Організація партнерської взаємодії асистента вчителя з учасниками освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти» (далі – Типова програма) ґрунтується на чинних нормативних документах щодо організації інклюзивного навчання (закони України «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державний стандарт базової середньої освіти, Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року, інструктивно-методичні листи Міністерства освіти і науки України (далі – МОН)). У зазначених документах визначено особливості взаємодії асистента вчителя з учасниками освітнього процесу, актуалізовано потребу в підвищенні кваліфікації цієї категорії педагогічних працівників з питань супроводу та підтримки учнів з ООП, взаємодії з учасниками освітнього процесу, що ґрунтується на засадах партнерства.

Запропонована Типова програма укладена з урахуванням реалізації державних стандартів базової та профільної середньої освіти, відповідно до Методичних рекомендацій щодо розроблення типових програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затверджених наказом МОН від 13.10.2025 № 1349, та є логічним продовженням Типової програми підвищення кваліфікації асистентів учителів закладів загальної середньої освіти, діяльність яких спрямована на забезпечення реалізації Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженої наказом МОН від 04.11.2025 № 1421.

Актуальність Типової програми зумовлюється також потребою в удосконаленні професійних компетентностей асистентів учителів, формуванні їхньої здатності та готовності визначати стратегії педагогічного партнерства з учасниками освітнього процесу, добирати дієві інструменти взаємодії, що спрямовані на досягнення учнями з ООП результатів, визначених Державним стандартом базової середньої освіти.

Цільова група: асистенти вчителів, які працюють на рівні базової середньої освіти.

Обсяг: 15 годин (0,5 кредиту ЄКТС).

Особливості реалізації програми: до викладання за Типовою програмою залучаються викладачі, які пройшли попередню підготовку з питань інклюзивного навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (очна, заочна, дистанційна), дуальна, на робочому місці. Форму підвищення кваліфікації визначає суб'єкт підвищення кваліфікації.

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення компетентностей асистентів учителів щодо організації педагогічного партнерства та ефективної взаємодії з учасниками освітнього процесу на рівні базової середньої освіти.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

Поглибити та розширити знання слухачів про мету, завдання, принципи організації взаємодії асистента вчителя з учасниками освітнього процесу, що ґрунтується на засадах педагогіки партнерства.

Сформувати розуміння особливостей суб'єктної взаємодії асистента вчителя з учнями, учителями, батьками (законними представниками учнів), іншими фахівцями з урахуванням принципів педагогіки партнерства.

Ознайомити слухачів зі стратегіями та інструментами, що можуть бути помічними для асистента вчителя в налагодженні партнерства з учасниками освітнього процесу.

Сприяти формуванню готовності слухачів взаємодіяти з учасниками освітнього процесу на засадах партнерства.

Мотивувати асистентів учителів до вдосконалення / набуття компетентностей, що є важливими для здійснення ними партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Перелік компетентностей, що вдосконаливатимуться. Підвищення кваліфікації асистентів учителів за Типовою програмою сприятиме вдосконаленню таких компетентностей, як: компетентність педагогічного партнерства (БЗ), інклюзивна компетентність (В1), здатність до навчання впродовж життя (Д1). Перелік зазначених компетентностей узгоджується з компетентностями, визначеними в професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (наказ МОН від 29.08.2024 № 1225).

Очікувані результати підвищення кваліфікації: за результатами навчання слухачі поглиблюють знання, удосконалюють уміння, навички щодо:

розуміння мети, завдань, принципів, особливостей організації партнерської взаємодії асистента вчителя з учасниками освітнього процесу;

вибору стратегії педагогічного партнерства, що є ефективною для здійснення психолого-педагогічного супроводу та підтримки учнів з ООП;

застосування інструментів, що можуть бути помічними для асистента вчителя під час здійснення партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу на рівні базової середньої освіти;

налагодження ефективної взаємодії з учасниками освітнього процесу задля надання підтримки та здійснення супроводу в реалізації здобувачами освіти з ООП індивідуальної освітньої траєкторії.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації: систему та критерії оцінювання результатів навчання визначає суб'єкт підвищення кваліфікації.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: за результатами виконання Типової програми суб'єкт підвищення кваліфікації визначає вид документа (свідоцтво, сертифікат тощо), що буде виданий педагогічним працівникам. Технічний опис, дизайн, спосіб виготовлення, порядок видачі та облік виданих документів мають відповідати вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (з урахуванням змін).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва теми	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗЗСО					
Тема 1.1. Мета, завдання, принципи педагогічного партнерства в інклюзивному середовищі ЗЗСО	-	-	2	-	2
Тема 1.2. Інструменти педагогічного партнерства в роботі асистента вчителя	2	2	-	-	4
<i>Усього за модулем</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>-</i>	<i>6</i>
МОДУЛЬ 2. ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТЬНОГО ПРОЦЕСУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ					
Тема 2.1. Партнерська взаємодія асистента вчителя зі здобувачами освіти на засадах дитиноцентризму	2	2	-	-	4

Тема 2.2. Особливості взаємодії асистента вчителя з педагогічними працівниками та іншими фахівцями	-	2	-	-	2
Тема 2.3. Партнерство асистента вчителя з батьками (законними представниками) учнів	-	-	2	-	2
<i>Разом за модулем</i>	2	4	2	-	8
<i>Підсумкові заходи</i>	-	-	-	1	1
<i>Усього</i>	4	6	4	1	15

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1.

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗЗСО

Тема 1.1. Мета, завдання, принципи педагогічного партнерства в інклюзивному середовищі ЗЗСО

Педагогічне партнерство – простір нових можливостей для ефективної комунікації, взаємодії та співпраці асистента вчителя з учасниками освітнього процесу. Сутність поняття «партнерська взаємодія». Мета й завдання педагогічного партнерства в розрізі інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти. Принципи, на яких ґрунтується педагогічна взаємодія асистента вчителя з учасниками освітнього процесу (повага до особистості, довіра, діалог, взаємодія, взаємоповага, толерантність тощо). Вплив партнерської взаємодії асистента вчителя з учасниками освітнього процесу на забезпечення доступності та якості освіти для учнів з ООП.

Тема 1.2. Інструменти педагогічного партнерства в роботі асистента вчителя

Характеристика інструментів педагогічного партнерства: активне слухання (уміння слухати та чути, реагувати на запитання, потреби учнів та їхніх батьків (законних представників), емпатійна, неконфліктна комунікація, застосування вербальних (відкриті запитання, уточнення, перефразування, повторення) та невербальних (міміка, жести, інтонація, рухи голови, постанти) засобів комунікації, інтернет-ресурси для комунікації в інклюзивному класі. Залучення всіх учасників освітнього процесу до ухвалення рішень, заохочення

ініціативності, співпраці та взаємодопомоги. Конструктивні стратегії комунікації та співпраці. Етичні засади взаємодії, повага до відмінностей. Інструменти педагогічного партнерства асистента вчителя з учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного навчання охоплюють: цифрові платформи для організації комунікації учасників освітнього процесу, навчальні платформи, інтерактивні ігри, навчальні додатки для організації освітнього процесу, а також онлайн-інструменти для отримання зворотного зв'язку.

МОДУЛЬ 2.

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Тема 2.1. Партнерська взаємодія асистента вчителя зі здобувачами освіти на засадах дитиноцентризму

Дитиноцентризм у контексті інклюзивного навчання. Повага до гідності, прав та потреб кожного учня як провідний принцип у діяльності асистента вчителя. Реалізація дитиноцентрованого підходу у взаємодії з учнями на основі педагогічних спостережень, аналізу учнівських портфоліо, вивчення індивідуальних особливостей, освітніх запитів, інтересів, потреб і можливостей учнів. Урахування категорії (типу) особливих освітніх потреб (труднощів), рівня підтримки, сильних сторін учнів, які навчаються на рівні II циклу базової середньої освіти, з метою подолання освітніх труднощів, підвищення рівня їх залученості до освітнього процесу, добору форм і методів взаємодії та адаптації/модифікації навчальних матеріалів.

Стратегії педагогічної підтримки здобувачів освіти з ОПП в освітньому процесі ЗЗСО: скафолдинг (scaffolding), тьюторинг, когнітивні стратегії навчання, стратегія інтенсивного навчання. Психологічна безпека та емоційне благополуччя учнів як умова ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Формування довірливих взаємин у системі «асистент вчителя – учень/ні з ООП», підтримка автономії учня (участь у розробленні правил (рутин), взаємодопомозі, рефлексії).

Посередницька роль асистента вчителя між учнями з ООП, учнями з нормотиповим розвитком, класним керівником та вчителями, які здійснюють викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів на рівні базової середньої освіти задля надання здобувачам освіти психологічної підтримки, визнання, автономії, соціальної взаємодії з однолітками, відчуття прийняття в класі.

Методи та прийоми взаємодії асистента вчителя з учнями: навчання в співпраці, кооперативне (спільне) та діалогічне навчання, навчання за моделлю «рівний — рівному» (взаємонавчання), групова робота.

Тема 2.2. Особливості взаємодії асистента вчителя з педагогічними працівниками та іншими фахівцями

Зміст і форми педагогічної взаємодії асистента вчителя з класним керівником, учителями, які здійснюють викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів на рівні базової середньої освіти, асистентом дитини та іншими учасниками команди психолого-педагогічного супроводу, іншими фахівцями, які здійснюють підтримку учнів з ООП щодо визначення цілей навчання, вивчення їхніх освітніх запитів, потреб і можливостей, розроблення, реалізації та моніторингу індивідуальної програми розвитку, аналізу відповідності освітнього середовища принципам універсального дизайну та освітнім потребам здобувачів освіти.

Командний підхід до організації інклюзивного навчання, створення інклюзивного освітнього середовища, сприяння навчанню всіх учнів класу.

Стратегії співпраці асистента вчителя з педагогічними працівниками та іншими фахівцями: визначення рольового функціоналу учасників освітнього процесу, виокремлення спільних цілей, цінностей, індикаторів взаємодії, рівноправність учасників, систематичний обмін інформацією, узгодження дій, спільне ухвалення рішень.

Тема 2.3. Партнерство асистента вчителя з батьками (законними представниками) учнів

Роль асистента вчителя в налагодженні дієвої співпраці з родинами учнів з ООП. Напрями співпраці з батьками (законними представниками) учнів в інклюзивному освітньому середовищі ЗЗСО.

Педагогічні умови співпраці між асистентом вчителя та батьками (законними представниками) учнів передбачають наявність спільних цілей та завдань, сформовану культуру спілкування, готовність до співпраці, доброзичливість, неупередженість і недискримінаційність під час розв'язання питань, пов'язаних із навчанням та індивідуальним прогресом учнів.

Участь батьків у команді психолого-педагогічного супроводу. Форми й методи партнерської взаємодії з батьками (законними представниками) учнів: *індивідуальні* (індивідуальні консультації, зустрічі, анкетування тощо з питань психолого-педагогічної підтримки родин, академічних досягнень учнів з ООП, їхнього особистісного розвитку, вивчення потреб та інтересів учнів тощо), *групові, колективні* (практикуми, тренінги, майстер-класи, семінари, круглі столи, лекторії, співучасть батьків у дозвіллевих активностях та ін).

Цифрові інструменти (батьківські чати, платформи для відсозв'язку, онлайн-інструменти для вивчення запитів і потреб батьків) для підвищення ефективності організації взаємодії з батьками. Взаємозв'язок між залученістю батьків та академічними досягненнями учнів. Особливості партнерства між асистентом вчителя та батьками учнів з ООП в умовах воєнного стану.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Про внесення змін до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.05.2025 № 787. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-prymirnoho-polozhennia-pro-komandu-psykholohopedahohichnoho-suprovodu-dytyny-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-v-zakladi-zahalnoi-serednoi-ta-doshkilnoi-osvity> (дата звернення: 20.01.2026).

2. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.01.2026).

3. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації асистентів учителів закладів загальної середньої освіти, діяльність яких спрямована на забезпечення реалізації Державного стандарту базової середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 04.11.2025 № 1421. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyschennia-kvalifikatsii-asystentiv-uchyteliv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-diialnist-iakykh-spriamovana-na-zabezpechennia-realizatsii-derzhavnoho-> (дата звернення: 20.01.2026).

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.01.2026).

5. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III: станом на 06 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 20.01.2026).

6. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 15.01.2026).

7. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.01.2026).

Основна література

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва та ін. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с.

2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія: покроково для педагогів : навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 232 с.

2. Практика асистента педагога: міжнародний й український контекст: результати дослідження / О. Федоренко, О. Мартинчук, Н. Софій, Г. Лук'янова,

О. Кошіль, Т. Симоненко, Л. Байда, Ю. Найда. Київ: ФОП Парашин, 2020. 122 с.

3. Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі: метод. посіб. / уклад.: О. В. Коган та ін. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 80 с.

4. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Київ: ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с.

5. Як зробити онлайн-уроки інклюзивними: практичні рекомендації (за результатами проекту Всеукраїнської школи онлайн — ВШО) / упорядники Н. Софій, О. Федоренко. Київ, 2021, 28 с.

Додаткова література

1. Буйняк М. Г. Теоретичні засади партнерської взаємодії фахівців в інклюзивному навчанні. *Inclusion and Diversity*. 2024. № 3. С. 15–19. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/201> (дата звернення: 27.01.2026).

2. Прядко Л. О. Особливості партнерської взаємодії асистента вчителя і батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. *Inclusion and Diversity*. 2025. №. 6. С. 47–50. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/718> (дата звернення: 28.01.2026).

3. Скрипник Т., Маринчук О., Таран О. Зміст і передумови діяльності батьків дітей з особливими освітніми потребами в міждисциплінарній команді супроводу. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2024. Том 1. № 32. С. 84–90. URL: <https://pi.ioc.gov.ua/ojs/index.php/pi/article/view/34> (дата звернення: 24.01.2026).

4. Співпраця вчителя та асистента вчителя в інклюзивному освітньому середовищі: методичні рекомендації / уклад.: Литвяк Д. М., Зленко Л. О. Чернігівський обласний інститут післядипломної освіти імені К. Д. Ушинського. Чернігів, 2023. 66 с.

**Генеральний директор
директорату дошкільної
та інклюзивної освіти**

Алевтина ЛОТОЦЬКА